

1. Akciós potenciál bekövetkezésekor az alábbi sejtek belsejének potenciálja – a sejten kívüli térhez képest – -70mV -ról $+20\text{mV}$ -ra változik.

A sejtmembrán fajlagos kapacitása $1\mu\text{F}/\text{cm}^2$.

Mennyi töltés halad át a membránon (feltételezve, hogy az akciós potenciál bekövetkezésekor az ionáramlás egyenletesen oszlik el a teljes membrán felületen)

- a.) a tintahal axonja (átmérő: $640\mu\text{m}$, hossz: 10cm)
 b.) egy korong alakú (átmérő: $20\mu\text{m}$, magasság: $5\mu\text{m}$) sejt esetében?
 (A Faraday állandó $96500\text{C}/\text{mól}$.)

A töltésmennyiség: $Q = C \cdot \Delta U$

- a.) esetben a sejt felülete: $A = d\pi L = 640 \cdot 10^{-6} \cdot \pi \cdot 10^{-1} \text{m}^2 \approx 2\text{cm}^2$

A membrán kapacitása $\approx 2\mu\text{F}$

$$Q = 2 \cdot 10^{-6} \cdot 90 \cdot 10^{-3} = 180 \cdot 10^{-9} \text{C}$$

ez a töltés $1,87 \text{ pmólnyi}$ töltéshordozónak felel meg.

- b.) esetben a sejt felülete: $A = 2 \cdot d^2 \cdot \pi / 4 + L \cdot d \cdot \pi = (0,5 \cdot 400 \cdot 10^{-12} + 100 \cdot 10^{-12}) \cdot \pi$

$A \approx 9,4 \cdot 10^{-6} \text{cm}^2$, a membrán kapacitása $\approx 9,4 \text{pF}$.

$$Q = 9,4 \cdot 10^{-12} \cdot 90 \cdot 10^{-3} = 8,5 \cdot 10^{-13} \text{C}$$

ez a töltés $8,8 \cdot 10^{-18} \text{ mólnyi}$ töltéshordozónak felel meg.

2. Az akciós potenciál bekövetkezésekor a sejt belsejébe áramló töltés az ott levő töltésmennyiség hány százaléka az 1. példában szereplő a.) ill. b.) esetben, ha a sejt belsejében levő oldat koncentrációja $0,3\text{mól/l}$?

- a.) esetben a sejt térfogata $3,2 \cdot 10^{-2} \text{cm}^3$. Ebben a térfogatban $9,6 \cdot 10^{-6} \text{mólnyi}$ ion van, ez az akciós potenciál során megmozduló ion mennyiség $5,1 \cdot 10^6$ -szorososa.

- b.) esetben a sejt térfogata $1,6 \cdot 10^{-9} \text{cm}^3$. Ebben a térfogatban $4,8 \cdot 10^{-13} \text{mólnyi}$ ion van, ez az akciós potenciál során megmozduló ion mennyiség 54500 -szorososa.

3. Egy sejtmembrán vastagsága 12nm . Mekkora a membrán relatív permittivitása (ϵ_r), ha a fajlagos kapacitás $1\mu\text{F}/\text{cm}^2$?

$$C = \epsilon_0 \cdot \epsilon_r \cdot A / d \rightarrow \epsilon_r = 13,6.$$

4. Egy sejt belsejének potenciálja a sejten kívüli térhez képest -80mV , a sejtmembrán vastagsága 10nm . Mekkora a membránon fellépő térerő?

$$E = U/d = 8 \cdot 10^6 \text{V/m}.$$

(Átütési szilárdság értékek: száraz papír $\sim 2,5 \dots 4 \cdot 10^6 \text{V/m}$, levegő $\sim 2 \cdot 10^6 \text{V/m}$, polisztirol $\sim 2 \dots 5 \cdot 10^7 \text{V/m}$.)

5. Egy sejt belsejében és a sejten kívüli térben az alábbi koncentrációk állnak fenn:

	belül	kívül	permeabilitás, cm/s
K	155mM	4mM	$2 \cdot 10^{-6}$
Na	12mM	145mM	$2 \cdot 10^{-8}$
Cl	4mM	120mM	$4 \cdot 10^{-6}$

$R = 8,31\text{J}/(\text{mól} \cdot \text{°K})$, $F = 96500 \text{C}/\text{mól}$. Mekkora a sejtmembránon fellépő potenciálkülönbség $T = 293 \text{°K}$ hőmérsékleten ?

$$E = \frac{RT}{F} \ln \frac{P_K [K]_{\text{belül}} + P_{Na} [Na]_{\text{belül}} + P_{Cl} [Cl]_{\text{kívül}}}{P_K [K]_{\text{kívül}} + P_{Na} [Na]_{\text{kívül}} + P_{Cl} [Cl]_{\text{belül}}} = 85,3\text{mV}$$

6. Membránnal elválasztott két kamrában különböző koncentrációjú KCl van. A membrán csak a K^+ ionok számára átjárható. $T = 298 \text{ °K}$ hőmérsékleten a két kamra közti feszültségkülönbség 10mV .

a.) Mekkora a kamrák közti koncentrációkülönbség?

$$U_1 - U_2 = -\frac{RT}{zF} \ln \frac{c_1}{c_2}, \text{ innen } c_2 = 1,477 \cdot c_1.$$

$$R = 8,31\text{J}/(\text{mól} \cdot \text{°K}), F = 96500 \text{ C}/\text{mól}, \text{ KCl-ra } z = 1.$$

- b.) Az 1. jelű kamrában $0,1\text{mól/l}$ koncentrációjú KCl van. Milyen hibával állapítható meg a 2. jelű kamrában levő KCl koncentrációja, ha a hőmérséklet értékét $\pm 1\text{°K}$ bizonytalansággal tudjuk mérni?

Ha a külső hőmérséklet 297°K , akkor $c_2 = 0,14784 \text{ mól/l}$,

ha a külső hőmérséklet 299°K , akkor $c_2 = 0,14746 \text{ mól/l}$.

Tehát a hőmérsékletmérésben $\pm 1\text{°K}$ bizonytalanság $0,26\%$ hibát okoz a koncentráció meghatározásában.

7. Egy ionszelektív (Na-ra érzékeny) membrán permeabilitása különböző ionokra:

$$P_{\text{Na}} = 2 \cdot 10^{-4} \text{ cm/s},$$

$$P_{\text{K}} = 10^{-6} \text{ cm/s},$$

$$P_{\text{Cl}} = 5 \cdot 10^{-7} \text{ cm/s}.$$

A membránnal két kamrát választunk el, amelyekben az ionkoncentrációk:

	1. kamra	2. kamra
K	20mM	400mM
Na	20mM	40mM
Cl	100mM	50mM

$$[\Delta U = -58\text{mV} \cdot \log(\ )]$$

- a.) Mekkora lesz a potenciálkülönbség a két kamra között ($\Delta U = -58 \text{ mV} \cdot \log(\ )$)?

$$U_1 - U_2 = 18,56\text{mV}$$

- b.) Hogyan változik meg a potenciálkülönbség ha a 2. kamrában

- a Na koncentráció megnő 20% -kal,
- a K koncentráció megnő 20% -kal?

A potenciálkülönbség függése a 2. kamrában levő Na koncentrációtól:

$$U_1 - U_2 = -58 \cdot \log \frac{40,45 \cdot 10^{-7}}{2 \cdot 10^{-4} \cdot [\text{Na}]_2 + 4,5 \cdot 10^{-7}} \text{ mV}$$

$[\text{Na}]_2 = 48\text{mM}$ esetén $U_1 - U_2 = 22,92\text{mV}$ ($23,5\%$ -os megváltozás).

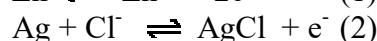
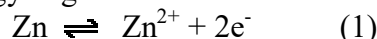
A potenciálkülönbség függése a 2. kamrában levő K koncentrációtól:

$$U_1 - U_2 = -58 \cdot \log \frac{40,45 \cdot 10^{-7}}{10^{-6} \cdot [\text{K}]_2 + 8,05 \cdot 10^{-6}}$$

$[\text{K}]_2 = 480\text{mM}$ esetén $U_1 - U_2 = 18,79\text{mV}$ ($1,2\%$ -os megváltozás).

8. 1M koncentrációjú ZnCl_2 oldatba egy Zn és egy Ag/AgCl elektródot merítünk.

a.) Milyen kémiai reakció megy végbe az elektród/elektrolit határfelületeken?

b.) Mekkora potenciálkülönbség lesz az elektródok között, ha terhelőáram nem folyik?
Az (1)-hez tartozó potenciálkülönbség $-0,76\text{V}$, a (2)-höz tartozó pedig $+0,22\text{V}$. (ld. 1. táblázat)

A potenciálkülönbség a két érték különbsége: $U = -0,98\text{V}$.

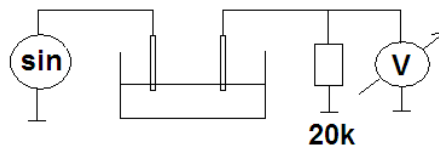
c.) Mi történik, ha a két elektródot rövidre zárjuk?

A potenciálkülönbség miatt áram fog folyni. Az elektronok a Zn elektródtól az Ag/AgCl elektród felé folynak, (1) lefolyása balról jobbra, (2) lefolyása jobbról balra történik.

d.) Hogyan változik a potenciálkülönbség az elektródok között a rövidzár eltávolítása után?

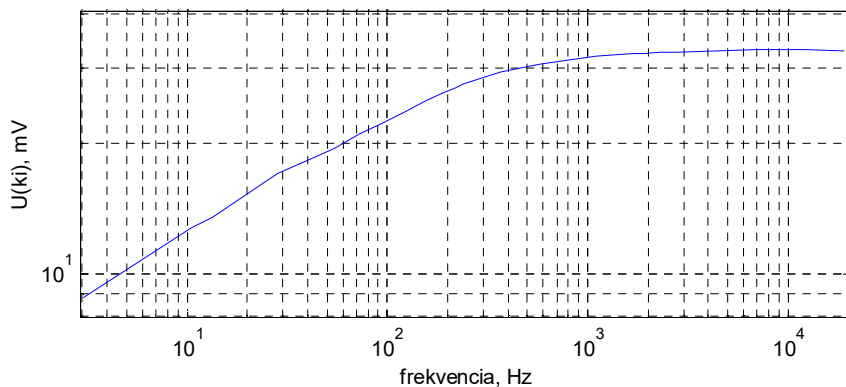
Amikor az elektródok rövidre vannak zárva, akkor a fél-cella feszültségek különbsége polarizációs (koncentrációs) túlfeszültségként, és kisebb mértékben az összekötő vezetéken kialakuló feszültségesésként van jelen. A rövidzár megszüntetésekor a vezetéken folyó áram azonnal, az elektródok felületén levő koncentrációs túlfeszültség azonban csak adott idő elteltével szűnik meg. Az ionkoncentráció különbség miatt áram fog folyni, így a $-0,98\text{V}$ -os nyugalmi potenciálra való visszaállás exponenciális jellegű lesz.

9. Két azonos felépítésű Ag/AgCl elektródot az 1. ábra szerinti módon vizsgálunk.

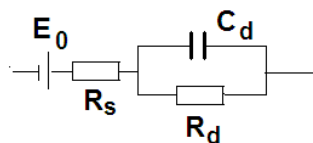
1. ábra

A szinusz jel amplitúdója $34,1\text{mV}$. A V voltmérővel az alábbi amplitúdó értékeket mérjük (2. ábra):

2. ábra

10kHz -en a kimeneti feszültség amplitúdója $32,9\text{mV}$. Becsülje meg az elektródok soros ellenállását, a 3. ábra szerinti modellt feltételezve.

3. ábra

Az 1. ábra szerinti feszültségosztó átvitele a frekvencia növekedésével tart a $20k/(20k + 2 \cdot R_s)$ -hez (a két elektródot egyformának tekintve). A 10kHz-en mért érték alapján $R_s \approx 365 \Omega$.

Forrás: http://www.siliconfareast.com/ox_potential.htm, letöltve: 2009. június 22.

Table 1. Standard Electrode Reduction and Oxidation Potential Values

Anodic - exhibits greater tendency to lose electrons			
Reduction Reaction	E° (V)	Oxidation Reaction	E° (V)
$\text{Li}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{Li}$	-3.04	$\text{Li} \rightarrow \text{Li}^+ + \text{e}^-$	3.04
$\text{K}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{K}$	-2.92	$\text{K} \rightarrow \text{K}^+ + \text{e}^-$	2.92
$\text{Ba}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Ba}$	-2.90	$\text{Ba} \rightarrow \text{Ba}^{2+} + 2\text{e}^-$	2.90
$\text{Ca}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Ca}$	-2.87	$\text{Ca} \rightarrow \text{Ca}^{2+} + 2\text{e}^-$	2.87
$\text{Na}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{Na}$	-2.71	$\text{Na} \rightarrow \text{Na}^+ + \text{e}^-$	2.71
$\text{Mg}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Mg}$	-2.37	$\text{Mg} \rightarrow \text{Mg}^{2+} + 2\text{e}^-$	2.37
$\text{Al}^{3+} + 3\text{e}^- \rightarrow \text{Al}$	-1.66	$\text{Al} \rightarrow \text{Al}^{3+} + 3\text{e}^-$	1.66
$\text{Mn}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Mn}$	-1.18	$\text{Mn} \rightarrow \text{Mn}^{2+} + 2\text{e}^-$	1.18
$2\text{H}_2\text{O} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{H}_2 + 2\text{OH}^-$	-0.83	$\text{H}_2 + 2\text{OH}^- \rightarrow 2\text{H}_2\text{O} + 2\text{e}^-$	0.83
$\text{Zn}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Zn}$	-0.76	$\text{Zn} \rightarrow \text{Zn}^{2+} + 2\text{e}^-$	0.76
$\text{Cr}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Cr}$	-0.74	$\text{Cr} \rightarrow \text{Cr}^{2+} + 2\text{e}^-$	0.74
$\text{Fe}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Fe}$	-0.44	$\text{Fe} \rightarrow \text{Fe}^{2+} + 2\text{e}^-$	0.44
$\text{Cr}^{3+} + 3\text{e}^- \rightarrow \text{Cr}$	-0.41	$\text{Cr} \rightarrow \text{Cr}^{3+} + 3\text{e}^-$	0.41
$\text{Cd}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Cd}$	-0.40	$\text{Cd} \rightarrow \text{Cd}^{2+} + 2\text{e}^-$	0.40
$\text{Co}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Co}$	-0.28	$\text{Co} \rightarrow \text{Co}^{2+} + 2\text{e}^-$	0.28
$\text{Ni}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Ni}$	-0.25	$\text{Ni} \rightarrow \text{Ni}^{2+} + 2\text{e}^-$	0.25
$\text{Sn}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Sn}$	-0.14	$\text{Sn} \rightarrow \text{Sn}^{2+} + 2\text{e}^-$	0.14
$\text{Pb}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Pb}$	-0.13	$\text{Pb} \rightarrow \text{Pb}^{2+} + 2\text{e}^-$	0.13
$\text{Fe}^{3+} + 3\text{e}^- \rightarrow \text{Fe}$	-0.04	$\text{Fe} \rightarrow \text{Fe}^{3+} + 3\text{e}^-$	0.04
Arbitrary Neutral : H_2			
Reduction Reaction	E° (V)	Oxidation Reaction	E° (V)
$2\text{H}^+ + 2\text{e}^- \rightarrow \text{H}_2$	0.00	$\text{H}_2 \rightarrow 2\text{H}^+ + 2\text{e}^-$	0.00
Cathodic - exhibits greater tendency to gain electrons			
Reduction Reaction	E° (V)	Oxidation Reaction	E° (V)
$\text{S} + 2\text{H}^+ + 2\text{e}^- \rightarrow \text{H}_2\text{S}$	0.14	$\text{H}_2\text{S} \rightarrow \text{S} + 2\text{H}^+ + 2\text{e}^-$	-0.14
$\text{Sn}^{4+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Sn}^{2+}$	0.15	$\text{Sn}^{2+} \rightarrow \text{Sn}^{4+} + 2\text{e}^-$	-0.15
$\text{Cu}^{2+} + \text{e}^- \rightarrow \text{Cu}^+$	0.16	$\text{Cu}^+ \rightarrow \text{Cu}^{2+} + \text{e}^-$	-0.16
$\text{SO}_4^{2-} + 4\text{H}^+ + 2\text{e}^- \rightarrow \text{SO}_2 + 2\text{H}_2\text{O}$	0.17	$\text{SO}_2 + 2\text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{SO}_4^{2-} + 4\text{H}^+ + 2\text{e}^-$	-0.17
$\text{AgCl} + \text{e}^- \rightarrow \text{Ag} + \text{Cl}^-$	0.22	$\text{Ag} + \text{Cl}^- \rightarrow \text{AgCl} + \text{e}^-$	-0.22
$\text{Cu}^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Cu}$	0.34	$\text{Cu} \rightarrow \text{Cu}^{2+} + 2\text{e}^-$	-0.34
$\text{ClO}_3^- + \text{H}_2\text{O} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{ClO}_2^- + 2\text{OH}^-$	0.35	$\text{ClO}_2^- + 2\text{OH}^- \rightarrow \text{ClO}_3^- + \text{H}_2\text{O} + 2\text{e}^-$	-0.35
$2\text{H}_2\text{O} + \text{O}_2 + 4\text{e}^- \rightarrow 4\text{OH}^-$	0.40	$4\text{OH}^- \rightarrow 2\text{H}_2\text{O} + \text{O}_2 + 4\text{e}^-$	-0.40
$\text{Cu}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{Cu}$	0.52	$\text{Cu} \rightarrow \text{Cu}^+ + \text{e}^-$	-0.52
$\text{I}_2 + 2\text{e}^- \rightarrow 2\text{I}^-$	0.54	$2\text{I}^- \rightarrow \text{I}_2 + 2\text{e}^-$	-0.54
$\text{O}_2 + 2\text{H}^+ + 2\text{e}^- \rightarrow \text{H}_2\text{O}_2$	0.68	$\text{H}_2\text{O}_2 \rightarrow \text{O}_2 + 2\text{H}^+ + 2\text{e}^-$	-0.68
$\text{Fe}^{3+} + \text{e}^- \rightarrow \text{Fe}^{2+}$	0.77	$\text{Fe}^{2+} \rightarrow \text{Fe}^{3+} + \text{e}^-$	-0.77
$\text{NO}_3^- + 2\text{H}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{NO}_2 + \text{H}_2\text{O}$	0.78	$\text{NO}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{NO}_3^- + 2\text{H}^+ + \text{e}^-$	-0.78
$\text{Hg}_2^{2+} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Hg}$	0.78	$\text{Hg} \rightarrow \text{Hg}_2^{2+} + 2\text{e}^-$	-0.78
$\text{Ag}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{Ag}$	0.80	$\text{Ag} \rightarrow \text{Ag}^+ + \text{e}^-$	-0.80
$\text{NO}_3^- + 4\text{H}^+ + 3\text{e}^- \rightarrow \text{NO} + 2\text{H}_2\text{O}$	0.96	$\text{NO} + 2\text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{NO}_3^- + 4\text{H}^+ + 3\text{e}^-$	-0.96
$\text{Br}_2 + 2\text{e}^- \rightarrow 2\text{Br}^-$	1.06	$2\text{Br}^- \rightarrow \text{Br}_2 + 2\text{e}^-$	-1.06
$\text{O}_2 + 4\text{H}^+ + 4\text{e}^- \rightarrow 2\text{H}_2\text{O}$	1.23	$2\text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{O}_2 + 4\text{H}^+ + 4\text{e}^-$	-1.23
$\text{MnO}_2 + 4\text{H}^+ + 2\text{e}^- \rightarrow \text{Mn}^{2+} + 2\text{H}_2\text{O}$	1.28	$\text{Mn}^{2+} + 2\text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{MnO}_2 + 4\text{H}^+ + 2\text{e}^-$	-1.28
$\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} + 14\text{H}^+ + 6\text{e}^- \rightarrow 2\text{Cr}^{3+} + 7\text{H}_2\text{O}$	1.33	$2\text{Cr}^{3+} + 7\text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} + 14\text{H}^+ + 6\text{e}^-$	-1.33
$\text{Cl}_2 + 2\text{e}^- \rightarrow 2\text{Cl}^-$	1.36	$2\text{Cl}^- \rightarrow \text{Cl}_2 + 2\text{e}^-$	-1.36
$\text{Ce}^{4+} + \text{e}^- \rightarrow \text{Ce}^{3+}$	1.44	$\text{Ce}^{3+} \rightarrow \text{Ce}^{4+} + \text{e}^-$	-1.44
$\text{Au}^{3+} + 3\text{e}^- \rightarrow \text{Au}$	1.50	$\text{Au} \rightarrow \text{Au}^{3+} + 3\text{e}^-$	-1.50
$\text{MnO}_4^- + 8\text{H}^+ + 5\text{e}^- \rightarrow \text{Mn}^{2+} + 4\text{H}_2\text{O}$	1.52	$\text{Mn}^{2+} + 4\text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{MnO}_4^- + 8\text{H}^+ + 5\text{e}^-$	-1.52
$\text{H}_2\text{O}_2 + 2\text{H}^+ + 2\text{e}^- \rightarrow 2\text{H}_2\text{O}$	1.78	$2\text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}_2\text{O}_2 + 2\text{H}^+ + 2\text{e}^-$	-1.78
$\text{Co}^{3+} + \text{e}^- \rightarrow \text{Co}^{2+}$	1.82	$\text{Co}^{2+} \rightarrow \text{Co}^{3+} + \text{e}^-$	-1.82
$\text{S}_2\text{O}_8^{2-} + 2\text{e}^- \rightarrow 2\text{SO}_4^{2-}$	2.01	$2\text{SO}_4^{2-} \rightarrow \text{S}_2\text{O}_8^{2-} + 2\text{e}^-$	-2.01
$\text{O}_3 + 2\text{H}^+ + 2\text{e}^- \rightarrow \text{O}_2 + \text{H}_2\text{O}$	2.07	$\text{O}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{O}_3 + 2\text{H}^+ + 2\text{e}^-$	-2.07
$\text{F}_2 + 2\text{e}^- \rightarrow 2\text{F}^-$	2.87	$2\text{F}^- \rightarrow \text{F}_2 + 2\text{e}^-$	-2.87

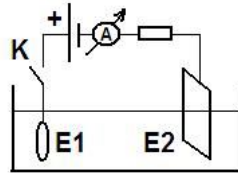
For example, if tin is deposited over copper, then there is a possibility for corrosion to occur. From Table 1, copper has a lower oxidation potential (-0.34 V) than tin (0.14 V), so Cu can serve as the cathode while Sn can serve as the anode, creating the potential difference necessary for corrosion to occur.

1. táblázat

10. Ezüstre ezüstklorid bevonatot készítünk elektrolízissel. Nátriumklorid oldatba két ezüst elektródot helyezünk: egy nagy felületű ezüst elektródot és a bevonattal ellátni kívánt elektródot (4. ábra). A két elektród között folyó áram a K kapcsoló zárása után exponenciálisan csökken:

$$I(t) = I_0 e^{-\frac{t}{T_0}}$$

$$I_0 = 100\text{mA}, T_0 = 10\text{s}.$$

4. ábra

- a.) Mennyi töltés áramlik ki a telepből ha a K kapcsolót 10 percig zárva tartjuk?

$$Q = \int_0^{T_1} I(t) dt = 100\text{mA} \int_0^{T_1} e^{-\frac{t}{T_0}} dt = 1\text{C}$$

- b.) Hány gramm ezüstklorid válik ki az E1 elektród felületén 10 perc alatt?

Egy AgCl molekula kiválásához egy elektronra van szükség. Így 1C töltés hatására $N = 1\text{C}/1,6 \cdot 10^{-19}\text{C} = 6,25 \cdot 10^{18}$ molekula válik ki. Ez $6,25 \cdot 10^{18} / 6 \cdot 10^{23} = 1,04 \cdot 10^{-5}$ mólnak felel meg. Az AgCl mól súlya 142,3, tehát 10 perc alatt $1,48 \cdot 10^{-3}$ g AgCl válik ki.

- c.) Az elkészített Ag/AgCl elektródot 1 liter 0,9 mólnyi NaCl oldatot tartalmazó edénybe helyezük. Mennyi AgCl oldódik le az elektródról?

Az AgCl oldhatósága 25°C-on $1,56 \cdot 10^{-10}$, azaz $[\text{Ag}^+][\text{Cl}^-] = 1,56 \cdot 10^{-10}$.

$[\text{Cl}^-] = 0,9$ mól/l (ilyen alacsony koncentrációnál az aktivitást egyenlőnek vehetjük a koncentrációval), innen $[\text{Ag}^+] = 1,73 \cdot 10^{-10}$ mól/l.

Ehhez $1,73 \cdot 10^{-10}$ mólnyi AgCl oldódik, ami $1,73 \cdot 10^{-10} \cdot 142,3\text{g} = 2,46 \cdot 10^{-8}\text{g}$.

- d.) Az a.) és b.) szerint elkészített Ag/AgCl elektródot hány alkalommal méríthetjük a c.) szerinti edénybe ahhoz, hogy az AgCl bevonat 67%-a megmaradjon?

A b.) szerint felvitt AgCl 33%-a $4,88 \cdot 10^{-4}$ g, ezt osztva az egy beemítéskor beoldódó, c.) szerinti értékkel 19837-t kapunk.

11. Membránnal elválasztott két térrészben különböző koncentrációjú urea (karbamid, vízben jól oldódó, semleges kémhatású vegyület) van. A koncentráció az egyik térrészben 20 mmól/l, a másikban 60 mmól/l. A membrán ureára vonatkozó permeabilitása $2 \cdot 10^{-6}$ cm/s.

- a.) Mekkora a diffúziós fluxus?

$$J_d = -P_u \cdot ([C_1] - [C_2]) = -2 \cdot 10^{-6} \cdot 40 \cdot 10^{-6} \text{mól/cm}^3 = -8 \cdot 10^{-11} \text{mól/cm}^2/\text{s}$$

- b.) A diffúziós állandó, $D = 3 \cdot 10^{-11}$ cm²/s. Milyen vastag a membrán?

$$P_u = D/d \rightarrow d = 1,5 \cdot 10^{-5} \text{cm} = 0,15 \mu\text{m}.$$

12. Vérgáz analizátorban pH méréshez az alábbi koncentrációjú referenciaoldatokat használjuk: $pH(\text{ref1}) = 6,838 \pm 0,005$, $pH(\text{ref2}) = 7,382 \pm 0,005$. Az elektródhoz kapcsolódó analóg erősítő kimeneti feszültségét mérjük. A következő értékeket kapjuk az elektród kimeneti feszültségének beállása után:

ref1 oldat bejuttatása esetén	1000mV
ref2 oldat bejuttatása esetén	2000mV
vérminta bejuttatása esetén	2061mV

- a.) Milyen tartományban lehet a vérminta pH értéke, ha csak a referenciaoldatok koncentrációjának bizonytalanságával számolunk, minden más, a mérési eredményt befolyásoló tényezőt ideálisnak tekintünk?

A kétpontos kalibrálás eredményeként a vérminta pH értéke:

$$pH(\text{vér}) = pH(\text{ref2}) + \frac{pH(\text{ref2}) - pH(\text{ref1})}{U_{ki}(\text{ref2}) - U_{ki}(\text{ref1})} (U(\text{vér}) - U(\text{ref2}))$$

A vérminta pH-ja minimális, ha $pH(\text{ref2})$ minimális és $pH(\text{ref1})$ maximális. Ekkor $pH(\text{vér}, \text{minimális}) = 7,4096$.

A vérminta pH-ja maximális, ha $pH(\text{ref2})$ maximális és $pH(\text{ref1})$ minimális. Ekkor $pH(\text{vér}, \text{maximális}) = 7,4208$.

- b.) Mekkora a pH mérő analóg erősítőjének erősítése?

A mérendő oldat pH értékének 1-gyel történő megváltozása az elektród potenciált 25 °C-on 59mV-tal változtatja meg. A pH 0,544-gyel történő megváltoztatása az elektród potenciált 32,1mV-tal változtatja meg. Az erősítő kimenetén a feszültség megváltozása (1000mV) ennek erősítésszerese. Tehát az erősítés értéke: 31,2.

- c.) Milyen tartományban lehet a vérminta pH értéke, ha az elektród driftje maximálisan 2mV/óra, és egy oldathoz tartozó kimeneti feszültség megállapításához 1 percre van szükség?

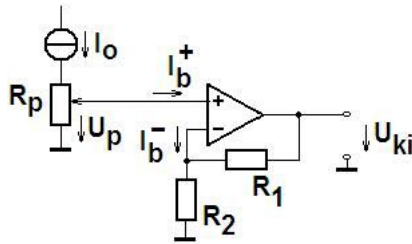
1 perc alatt az erősítő kimenetén a maximális feszültségváltozás 1,04mV. Emiatt a $pH(\text{ref2})$ látszólagos maximális értéke 0,00057-tel nő, azaz 7,38757 lesz. A 2061mV a drift nélküli 2062,4mV helyett lehet az erősítő kimenetén, így a vérminta maximális pH értéke 7,422 lehet. Hasonló módon számolva a vérminta minimális pH értéke 7,409 lehet. A megadott értékek mellett a pH elektród driftje miatti maximális hiba tehát mintegy tizedrésze a referenciaoldatok koncentrációjának bizonytalanságából eredő hibának.

13. Egy oldatban az oxigén koncentrációját Pt katódból, Ag/AgCl anódból és az őket összekötő sóhídból (KCl) álló Clark elektróddal mérjük. 0,7V polarizációs feszültséget beállítva az elektród kimeneti árama 1,3μA. Mennyi O₂ redukálódik a katódon, és mennyi AgCl válik ki a katódon másodpercenként?

$Q = I \cdot t$, 1,3μA 1 másodperc alatt $1,3 \cdot 10^{-6}$ C töltést szállít a katódhoz. 1 O₂ molekula redukálódása 4 elektront igényel. Az elektron töltése $1,6 \cdot 10^{-19}$, $1,3 \cdot 10^{-6}$ C-hoz $8,125 \cdot 10^{12}$ elektron, $2,03 \cdot 10^{12}$ O₂ molekula (2pmol) redukálódása kell.

A katódon 4 elektron leadásakor 4 AgCl molekula kiválása történik. 1 másodperc alatt $8,125 \cdot 10^{12}$ AgCl (13,5pmol) válik ki, ez $142,3 \cdot 1,35 \cdot 10^{-11}$ g = $1,92 \cdot 10^{-9}$ g.

14. Elfordulást mérünk huzalpotenciómétert felhasználva, az 5. ábra szerint.

5. ábra

Az $50\mu\text{m}$ átmérőjű huzal feltekerésével készült potencióméter (R_p) 90° -ot tud elfordulni, a csúszka karjának hossza az elfordulási tengelytől a negyedkörívig 2cm . Az 5. ábra szerinti kapcsolásban $R_p = 100\Omega$, $R_1 = 47\text{k}\Omega$, $R_2 = 1\text{k}\Omega$, $I_0 = 1\text{mA}$. A műveleti erősítőre: $R_{bes} = 10^{10}\Omega$, a közösjel elnyomás (CMRR) = 80dB , a nyílthurkú erősítés (A_{uso}) = 100dB , a maximális bemeneti ofsztet feszültség ($U_{0\text{max}}$) = 1mV , a bemeneti áramok maximuma ($I_{b\text{max}}^+$, $I_{b\text{max}}^-$) = 100pA .

a.) Mekkora felbontással mérhető a szögelfordulás?

A potencióméter negyedkörívének hossza $31,4\text{mm}$, erre egymás mellé 628 menet vihető fel. A felbontás tehát $1/628 = 0,16\%$, ami $0,14^\circ$ -nak felel meg.

b.) Milyen hibát okoz az $U_{ki} = f(\text{elfordulás})$ átvitelben a műveleti erősítő ofsztet feszültsége?

Nullpont eltolódást, értéke $\frac{U_0}{I_0 R_p} * 90^\circ = 0,9^\circ$

c.) Milyen hibát okoz az $U_{ki} = f(\text{elfordulás})$ átvitelben a műveleti erősítő véges nyílthurkú erősítése?

Erősítéshibát, értéke $h \approx -1/H_0 = -1/(10^5 * 1/48) = -4,8 * 10^{-4}$

d.) Milyen hibát okoz az $U_{ki} = f(\text{elfordulás})$ átvitelben a műveleti erősítő bemeneti árama, bemeneti ellenállása és közösjel elnyomása?

I_b^+ erősítéshibát okoz, mert $U_p = \alpha * R_p * (I_0 - I_b^+)$, $h_{\text{max}} \approx -I_{b\text{max}}^+ / I_0 = -10^{-7}$

I_b^- a bemenetre redukált maximális ofsztet feszültséget (1mV) növeli meg $0,1\mu\text{V}$ -tal.

$$|U_{be0}|_{\text{max}} = |U_0|_{\text{max}} + |I_b^-|_{\text{max}} * R_1 * R_2$$

R_{bes} erősítéshibát okoz, mert

$$U_p = I_0 * \alpha * R_p * R_{bes} \cong I_0 * \alpha * R_p * \left(1 - \frac{R_p}{R_{bes}}\right), h = -10^{-8}$$

15. Konstantán huzalból nyúlásmérő bélyeget készítünk. A huzal hossza 200mm , átmérője $60\mu\text{m}$. A konstantán fajlagos ellenállása 20°C -on: $5 * 10^{-7} \Omega\text{m}$, hőmérsékleti tényezője: $3 * 10^{-5} 1/^\circ\text{C}$.

a.) Mekkora a nyúlásmérő bélyeg ellenállása nyugalmi állapotban, 20°C -on?

$$R = 35,368\Omega.$$

b.) Mekkora a nyúlásmérő bélyeg ellenállása, ha a hossza $0,1\%$ -kal megnyúlik?

$$R = 35,439\Omega.$$

c.) Mekkora a G bélyegállandó (gauge factor)?

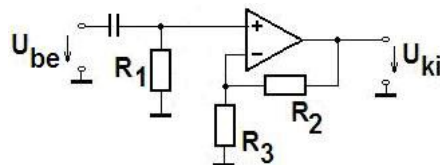
$$G = \frac{\frac{\Delta R}{R}}{\frac{\Delta}{R}} = 2$$

- d.) 5 °C hőmérsékletváltozás eredményeként bekövetkező ellenállásváltozás a huzal hossz 0,1%-kal történő megnyúlása miatt bekövetkező ellenállásváltozásnak hány százaléka?

A 0,1% megnyúlás hatására bekövetkező $\Delta R_{ny} = 0,071\Omega$. 5 °C hőmérsékletváltozás eredményeként bekövetkező $\Delta R_h = 0,0053\Omega$, ez ΔR_{ny} 7,5%-a.

Ez mutatja, hogy nyúlásmérő bélyeg alkalmazásakor – még a viszonylag kis hőfokfüggésű konstantán esetén is – a hőmérsékletváltozás hatásának kompenzálásáról gondoskodni kell.

16. Ideális műveleti erősítőt feltételezve határozza meg a 6. ábrán látható kapcsolás

$$R_1 = 1 \text{ M}\Omega, R_2 = 99 \text{ k}\Omega, R_3 = 1 \text{ k}\Omega, C = 1 \text{ }\mu\text{F}$$

6. ábra

- a.) erősítését

$$A_u = 1 + R_2/R_3 = 100$$

- b.) 2% tűrésű ellenállásokat feltételezve az erősítés minimális és maximális értékét

$$A_{u\min} = 96,1, A_{u\max} = 104.$$

- c.) bemeneti impedanciájának abszolút értékét, a C kapacitást rövidzárnak tekintve

$$R_{be} \approx R_1 = 1 \text{ M}\Omega$$

- d.) alsó határfrekvenciáját

$$3\text{dB erősítéscsökkenés következik be } f_a = 1/(2 \cdot \pi \cdot R_1 \cdot C) = 0,16\text{Hz-en.}$$

- e.) 0,16 – 100Hz tartományban R_1 -n a zajt

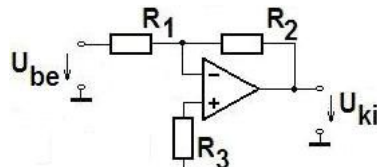
$$u_{eff} = \sqrt{4 \cdot K \cdot T \cdot R \cdot \Delta f} = 1,3 \mu\text{V}$$

Mekkora hibát követünk el azzal, hogy C-t rövidzárnak tekintjük?

$$Z_{be}(j\omega) = R + \frac{1}{j\omega C}, |Z_{be}(j\omega)| = \sqrt{R^2 + \frac{1}{\omega^2 C^2}}$$

C impedanciája frekvenciafüggő, abszolút értéke 20Hz-en 8k Ω , 1Hz-en 160k Ω , 0,16Hz-en 1M Ω . A bemeneti impedancia abszolút értéke 20Hz-en 1M Ω , 1Hz-en 1,01M Ω , 0,16Hz-en 1,41M Ω .

17. A 7. ábrán látható invertáló erősítő kapcsolás elemértékei: $R_1 = 10\text{k}\Omega$, $R_2 = 100\text{k}\Omega$, $R_3 = 10\text{k}\Omega$, a műveleti erősítőt ideálisnak tekintjük.

7. ábra

a.) Határozza meg a kapcsolás feszültségerősítését.

$$A_u = -R_2/R_1 = -10.$$

b.) Határozza meg a bemeneti ellenállást.

$$R_{be} = R_1 = 10\text{k}\Omega.$$

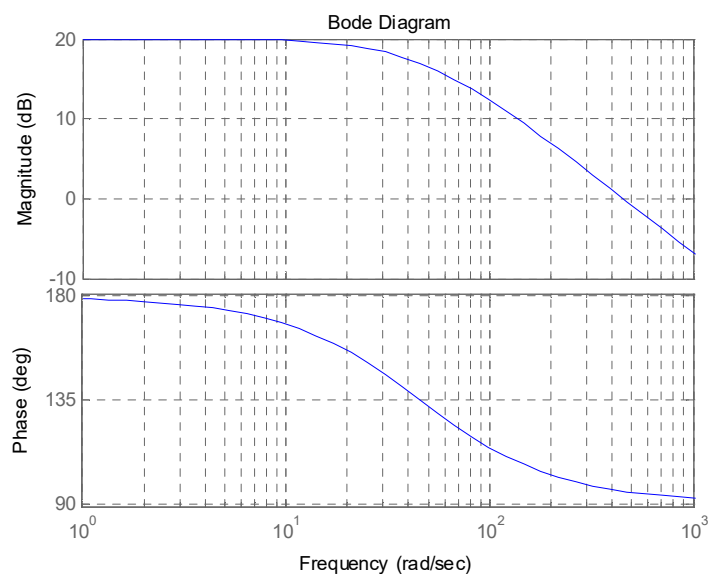
c.) R_2 -vel párhuzamosan kapcsolunk egy $C = 220\text{nF}$ értékű kondenzátort. Rajzolja fel a kapcsolás feszültségerősítésének frekvenciafüggését és adja meg a feszültségátvitel abszolút értékét $f = 50\text{Hz}$ frekvencián.

A feszültségátvitel frekvenciafüggését meghatározhatjuk MATLAB használatával.

Az ehhez szükséges utasítások:

```
den= [0.022 1];
sys=tf(-10, den);
bode(sys)
grid
```

Az eredmény a 8. ábrán látható. Figyelem: a vízszintes tengelyen körfrekvencia (ω , rad/sec) van!

8. ábra

Adott körfrekvencián az átvitel abszolút értékét és fázistolását is meghatározhatjuk a MATLAB segítségével. A

```
[mag, phase]=bode(sys,100*pi)
```

parancsot kiadva a:

$$\text{mag} = 1.4320$$

$$\text{phase} = 98.2328$$

eredményt kapjuk. Az átvitel abszolút értéke 3,1dB.

18. A <http://home.mit.bme.hu/~csordas/indexm.html> weblapon található felvételek indirekt vérnyomásmérés során készültek. A fájlok tartalmazzák a bal felkaron elhelyezett mandzsetta nyomását, Einthoven I. elvezetés szerinti EKG-t, a bal- és jobb mutatóujjról infravörös fényt használva rögzített fotopletizmográfiás (PPG) jelet. A felvétel első 24 másodpercében a mandzsetta teljesen leeresztett, ezt követően lassan (4...6 mmHg/s) emelkedik a mandzsetta nyomása legfeljebb 160 mmHg-ig. A maximális nyomásról lassan (3...4 mmHg/s) csökken a mandzsetta nyomása mintegy 40mmHg-ig, innen gyorsan lecsökken nullára. Ezt követően legfeljebb 24 másodpercig tart még a felvétel. A mintavételi frekvencia minden csatornán 1015Hz.

A mandzsettanyomásnál 15,5LSB = 1mmHg, nincs nullkompenzáció.

Az EKG-nál 1LSB = 3,3/4096mV, a nullszint 2048.

A PPG jelek az ujjbegy hajszálereiről visszavert fény intenzitását mutatják. Skálázás nem szükséges, a jel alakja hordoz információt.

A felvételek MATLAB alatti elemzéséhez a weblapon elérhető hhmbinread.m fájlt használja. Az

```
s=hhmbinread('fajlnév.hhm')
```

parancs után az egyes időfüggvények elérhetők:

```
s.ecg1 EKG
```

```
s.press mandzsettanyomás
```

```
s.ppgl_nir bal mutatóujjról felvett PPG
```

```
s.ppgr_nir jobb mutatóujjról felvett PPG
```

Válassza ki a

P101D060829R163054.hhm

felvételt.

```
s=hhmbinread('P101D060829R163054.hhm')
```

a.) Jelenítsen meg a felvételtől két szívciklusnyi EKG-t.

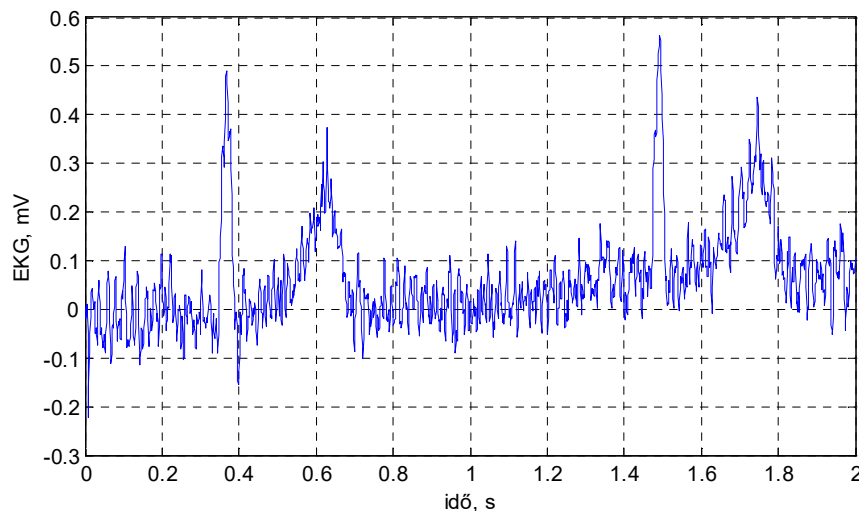
```
t=1:2000;
```

```
plot(t/1000, (s.ecg1(48001:50000)-2048)*3.3/4096)
```

```
grid
```

```
xlabel('idő, s')
```

```
ylabel('EKG, mV')
```

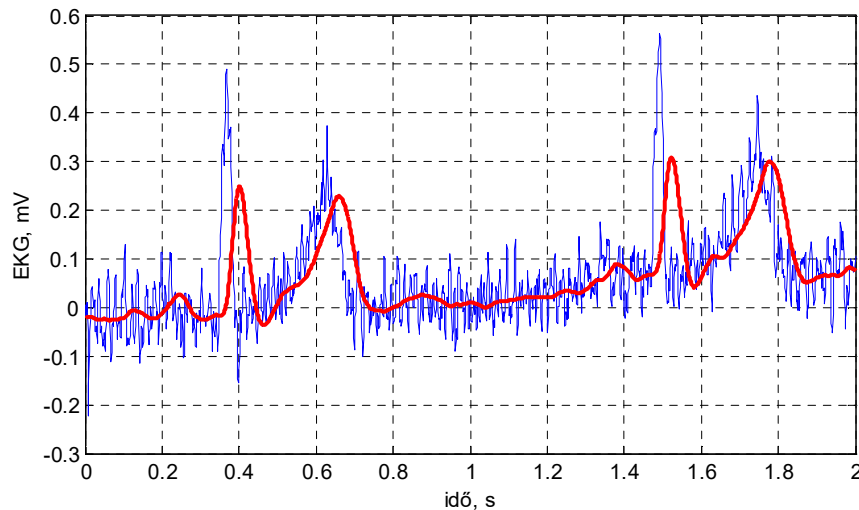

9. ábra

- b.) Alkalmazzon az EKG jelen levő hálózati eredetű zaj csökkentésére harmadfokú Butterworth aluláteresztő szűrőt, $f_0 = 10\text{Hz}$ törésponti frekvenciával, a MATLAB 'filter' illetve 'filtfilt' függvényét használva. Értékelje a szűrés hatását.

```
hold
[A, B]= butter(3, 0.0197);
ecgf=filter(A, B, s.ecg1);
plot(t/1000, (ecgf(48001:50000)-2048)*3.3/4096, 'r')
```

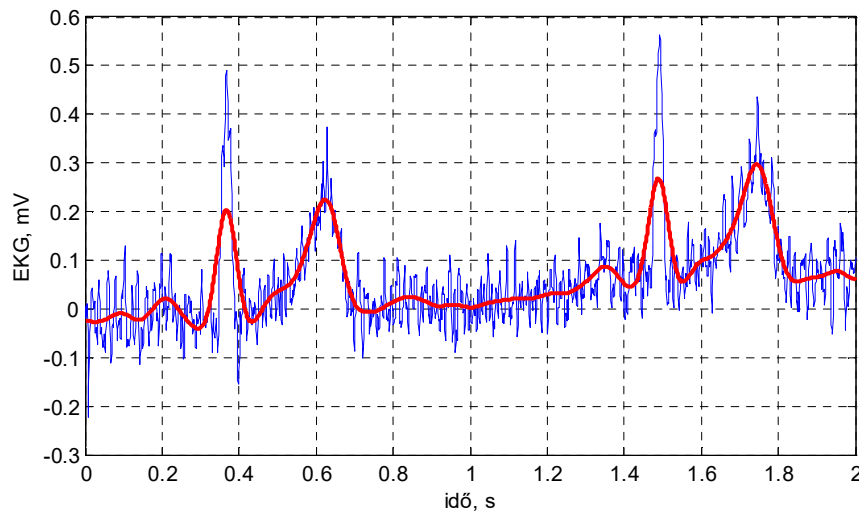
A 10. ábrán látható, hogy a MATLAB 'filter' függvénye késleltetést eredményez. Az aluláteresztő szűrő a QRS amplitúdóját jelentősen lecsökkenti.

10. ábra

```
ecgff=filtfilt(A, B, s.ecg1);
plot(t/1000, (ecgff(48001:50000)-2048)*3.3/4096, 'r')
```

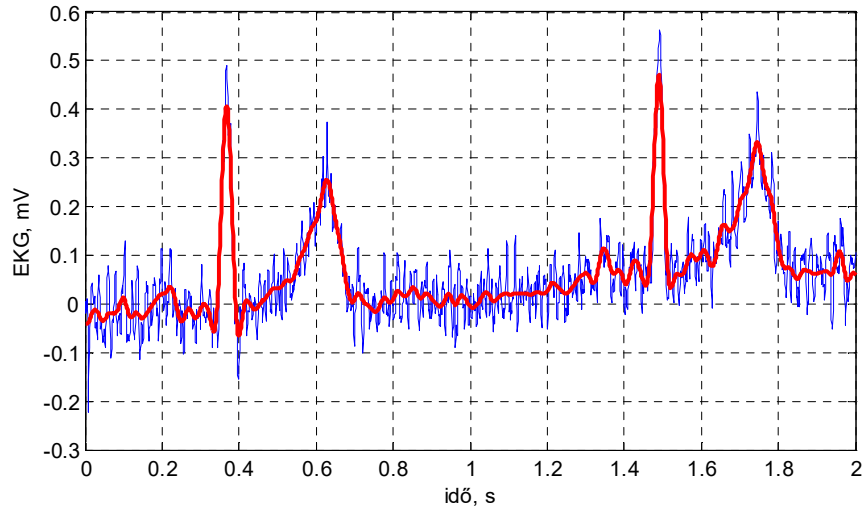
A 11. ábrán látható, hogy a 'filtfilt' függvénynek nincs késleltetése.

11. ábra

- c.) Növelje meg a szűrő törésponti frekvenciáját $f_0 = 25\text{Hz}$ -re, és értékelje a kapott eredményt.

A 12. ábra mutatja, hogy a törésponti frekvencia növelése esetén a QRS amplitúdójának csökkenése kisebb mértékű, viszont a nagyfrekvenciás zajok elnyomásának mértéke is csökken.

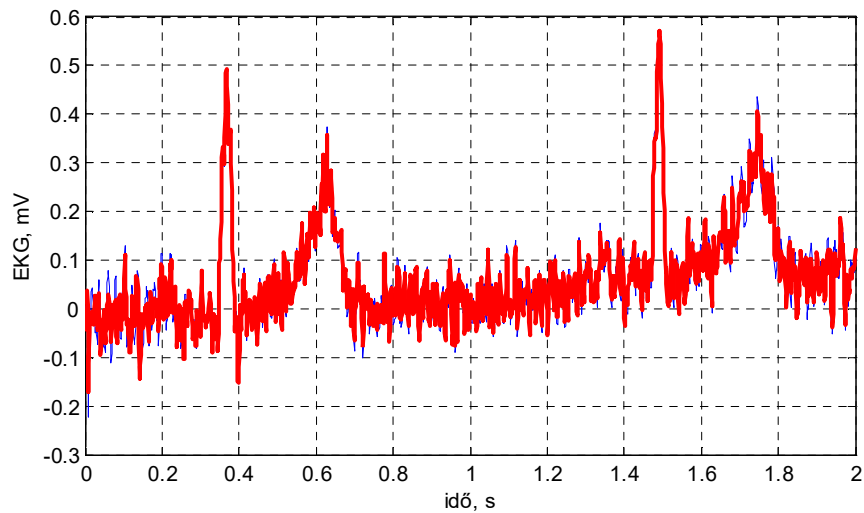

12. ábra

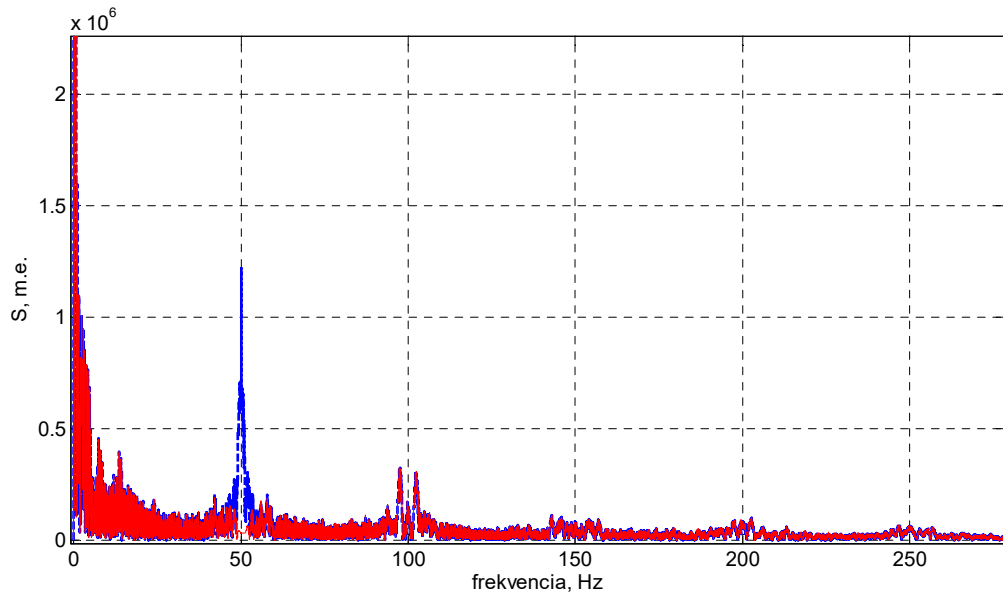
d.) Alkalmazzon harmadfokú Butterworth sávzáró szűrőt, $f_0 = 50\text{Hz}$.

```
W=[0.0946 0.10414];
[A, B]=butter(3, W, 'stop');
ecgbf=filtfilt(A, B, s.ecg1);
plot(t/1000, (ecgbf(48001:50000)-2048)*3.3/4096, 'r')
```

A 13. ábrán látszik, hogy az 50Hz-es lyukszűrő nem csökkenti jelentősen a nagyfrekvenciás zajokat. Ennek oka a 14. ábrán látható: az eredeti jelben ugyan nagy amplitúdóval van jelen az 50Hz-es komponens, de ennek felharmonikusai sem hanyagolhatóak el.

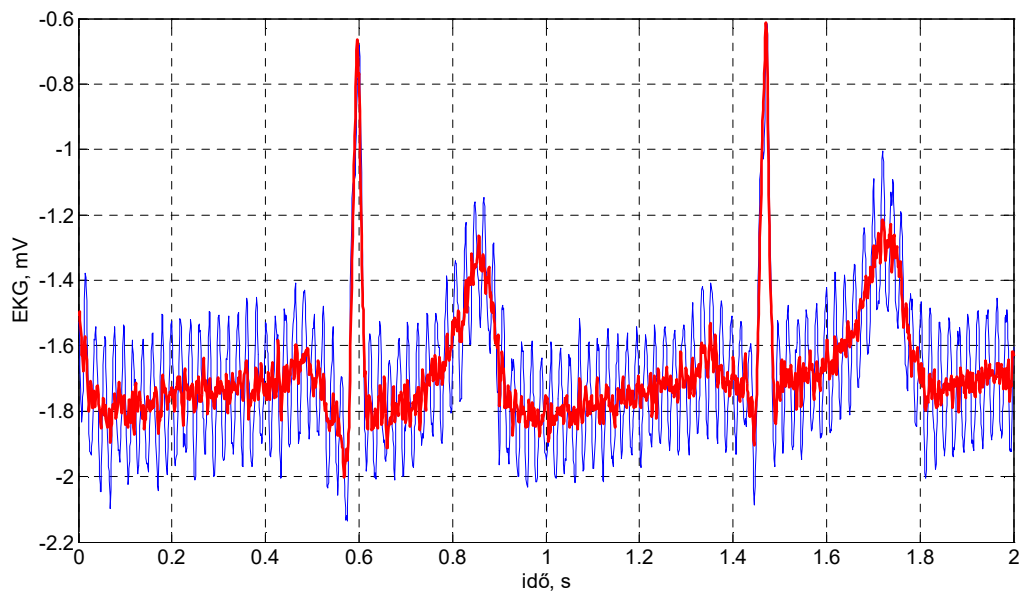
13. ábra

14. ábra

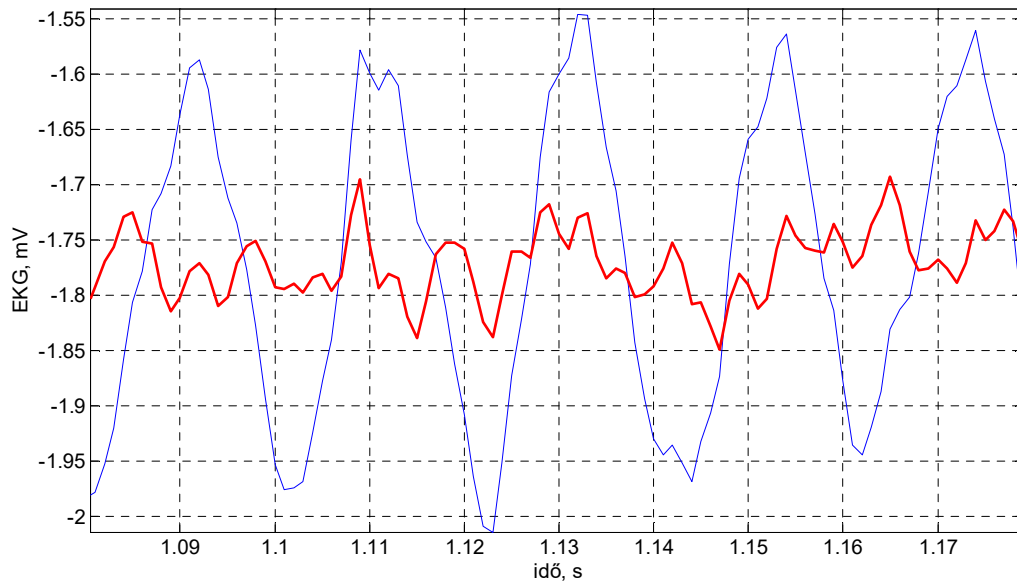
19. Elemezze a JÁ20090429_01.hhm felvétel EKG jelét.

- a.) A pumpa leállítása utáni szakasz az 52. másodperctől indul. Az EKG ezen szakaszán futtassa le a 18. d.) szerinti 50Hz-es lyukszűrőt és értékelje az eredményt.

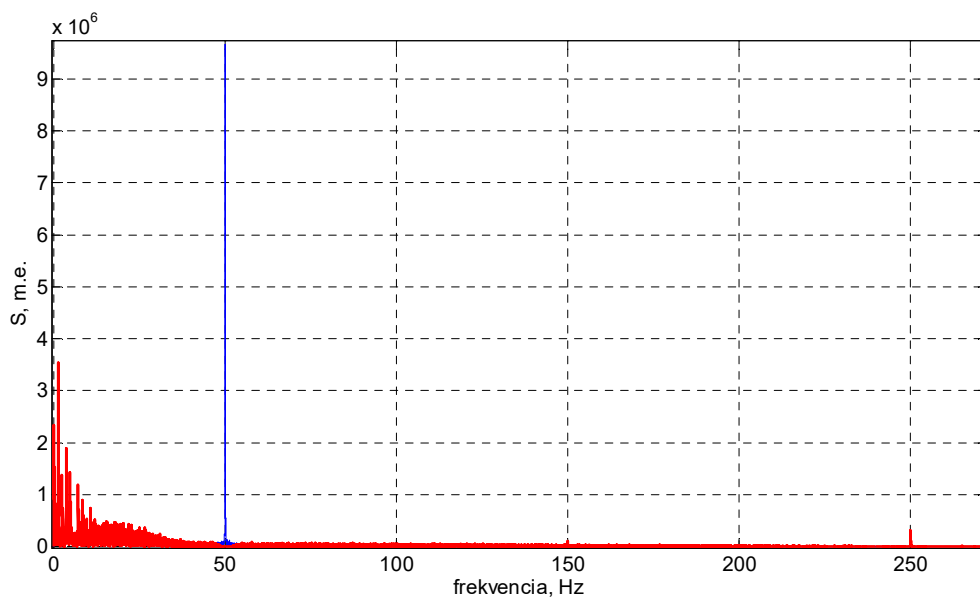

15. ábra

A sávzáró szűrő jelentősen csökkenti a zajt. Az első szívciklus T hulláma és a második szívciklus P hulláma közti szakasz egy részét kinagyítva mutatja a 16. ábra. Látható, hogy a szűrés után megmaradt zaj frekvenciája az 50Hz többszöröse. Nézzük meg a szűrés előtti és a szűrés utáni jel frekvencia spektrumát. Látható, hogy a szűrés után az 50Hz-es komponens elhanyagolható, de a páratlan felharmónikusok, 150 és 250Hz-en megmaradtak.

16. ábra

17. ábra

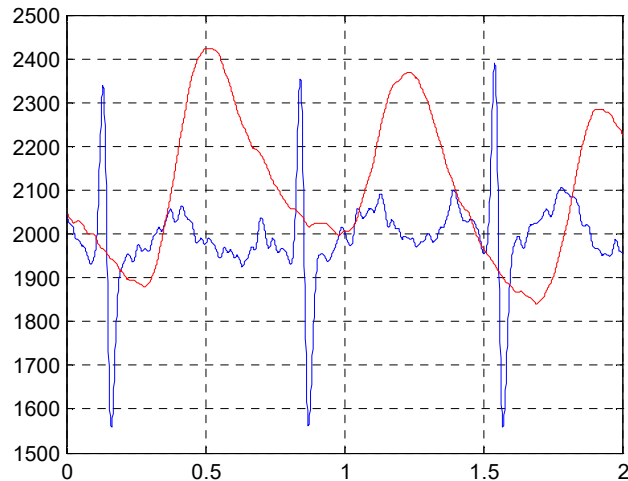
b.) Látható, hogy a mandzsetta leeresztése lépcsőkben történt. Vizsgálja meg az oszcillometriás amplitúdó nagyságát a 80. – 87. másodperc, és a 100. – 106. másodperc közti szakaszon.

A nyomás nullszintje ennél a felvételnél 300. Ezt figyelembe véve a 80. – 87. másodperc közti szakaszon a mandzsetta nyomásának középértéke 86-tól 88mmHg-ig növekszik, az oszcillometriás amplitúdó 2,2 és 2,9mmHg között változik.

A 100. – 106. másodperc közti szakaszon a nyomás középértéke mintegy 51mmHg, az oszcillometriás amplitúdók 0,8mmHg értékűek.

20. Elemezze a P001D070114R070004.hhm felvételt.

- a.) Határozza meg az első 24 másodperc egyik szív ciklusához tartozóan a bal kamra összehúzódása (R csúcs az EKG jelben) és az ennek hatására elindult pulzushullám bal ujjbegyhez való megérkezése (R csúcsot követő első felfutás kezdete a PPG jelben) között eltelt időt (ΔT_{EP}). Becsülje meg ennek alapján a pulzushullám terjedési sebességét, a bal kamra és a bal mutatóujj ujjbegye közti távolságot 90cm-nek tekintve.

18. ábra

A 18. ábra mutatja az EKG és a PPG jelet, 25Hz-es, másodfokú Butterworth aluláteresztő szűrés után. A két másodperces rész a 12501-14500 indexű adatokat mutatja. Az Einthoven I-es elvezetésben a QRS bipoláris. Feltételezzük, hogy a pulzushullám a pozitív csúcsonál indul, ez a kivágott részen a 123. indexnél van. A PPG ezt követő első emelkedése a 276. indexnél van, a kettő között – figyelembe véve a 1015Hz-es mintavételezést – 150,7ms telik el. Így a pulzushullám sebessége 6m/s.

- b.) Határozza meg a b.) pont szerinti ΔT_{EP} időt, amikor a mandzsetta nyomása közel van a szisztolés nyomáshoz.
Válasszuk ehhez a 65001-67000-es indexű adatokat, itt a mandzsetta nyomása 107mmHg-ről 95mmHg-re csökken. Az a.) pont szerint járva el a ΔT_{EP} idő értéke a 65482. indexnél levő R csúcstól a 65792 indexű PPG jelben kezdődő emelkedésig 305.4ms.

21. Indirekt vérnyomásmérővel mérünk, a mandzsetta a paciens bal felkarján van. A paciens bal karját felemeli, így a mandzsetta a szív magassága fölött van 20cm-rel. Mekkora hibát okoz ez?

A higany sűrűsége $13,6\text{kg/dm}^3$, a vér sűrűségét 1kg/dm^3 -nek tekintjük. 20cm-es véroszlop nyomása 14,7mmHg, tehát a mutatott szisztolés és diasztolés érték a tényleges értéknél 15mmHg-rel kisebb lesz.

22. Számítsa át a 120/80mmHg értéket Pa egységbe.

1mm-es higanyoszlop nyomása = $13,6\text{ kg/dm}^3 \cdot 9,81\text{m/s}^2 \cdot 1\text{mm} = 133,41\text{N/m}^2$.

1 Pa = 1N/m^2 . Így 1mmHg = 133,4Pa. Tehát 120/80mmHg = 16/10,67kPa.